

УДК: 378:612.821

ПОЗИТИВНА МОТИВАЦІЯ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – УМОВА УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

С. М. Сошенко

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук, 39600, Україна. E-mail: ro@kdu.edu.ua

Висвітлено актуальність впливу позитивної мотивації до професійної діяльності на адаптацію студентів-першокурсників. З'ясовано чинники адаптації та високої успішності майбутніх психологів, а саме: позитивна мотивація до майбутньої професійної діяльності сприяє успішній адаптації особистості, проте відповідні результати досягаються за рахунок фізіологічних втрат організму та високої працездатності студентів. Зазначено, що викладач відіграє ключову роль у навчальному процесі щодо вчасного виявлення адаптації-деадаптації студентів-першокурсників та психологічної корекції з метою впливу на успішність навчання й створення психологічного комфорту.

Ключові слова: мотивація до професійної діяльності, соціальна адаптація, деадаптація, студенти.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Сучасне суспільство висуває підвищені вимоги до якості підготовки фахівців, тому метою вищої освіти є не лише підготовка студентів до майбутньої професійної діяльності, а й створення оптимальних умов для реалізації здібностей і потреб особистості.

У процесі здобуття вищої освіти студент потрапляє в нове соціальне середовище, в якому актуальною є проблема адаптації, а її швидкість і ступінь впливають на успішність навчання й психологічний комфорт.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Теоретичними аспектами проблеми соціальної адаптації особистості займалися Г. Сельє, Ю. Олександрівський, Х. Хартман, Л. Філіпс, Ж. Піаже та ін.

Адаптація студентів як соціальне явище охоплює два види:

– професійна (приспособлення до характеру, змісту, умов і організації навчального процесу, формування навичок самостійності в навчальній і науковій роботі);

– соціально-психологічна (приспособлення особистості до групи, взаємовідносин у ній, формування власного стилю поведінки) [1–3].

Б. Ананьєв, І. Кряжева зазначають, що в абітурієнтів після періоду психічного стану радості, успіху, віри в майбутнє, планування перспектив студентського життя, очікування початку навчального року настає складний для більшості першокурсників період адаптації, зумовлений зміною динамічного стереотипу і пов'язаними з ним емоційними переживаннями, нервово-психічною напругою [2, 4].

Соціально-психологічна деадаптація породжує втрату сформованих позитивних установок і відносин студента-першокурсника, зокрема: стан напруженості і сторожкості новачків, зниження активності в навчанні та інтересу до громадської роботи, погіршення поведінки, невдачі на першій сесії. С. Самігін зазначав, що адаптація студентів до навчального процесу закінчується в кінці 2-го на початок 3-го семестру [1, 5].

У цілому на процес адаптації студентів впливає мотивація до навчання і професійного самовизна-

чення, самостійність розумової праці, соціальні та моральні цінності, відносини з викладачами й одногрупниками, тому позитивним аспектом навчального процесу є така взаємодія особи і соціального середовища, коли соціум сприяє реалізації її потреб і прагнень, розвитку індивідуальності [3, 5].

Формування позитивної мотивації студентів особливо актуальне в процесі навчання, тому що має сприяти становленню студента як активного суб'єкта власної діяльності, здатного долати труднощі, прагнути до успіху, до якісного виконання діяльності.

Метою нашого дослідження є визначення ролі мотивації в процесі адаптації студентів першого курсу до навчальної діяльності у ВНЗ.

У процесі дослідження брали участь 50 осіб (дві групи) студентів-психологів Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського віком 17–19 років. Ураховуючи специфіку дослідження, було визначено найбільш оптимальний тип психодіагностичної та психокорекційної ситуації – добровільна участь у експерименті та вимоги до відбору респондентів – відсутність порушень когнітивних процесів і клінічно значущих особистісних якостей.

Результати дослідження за методикою “Самооцінка адаптивності” дозволяють констатувати, що всі студенти мають помірний 64 % осіб та виражений рівень адаптації 36 % осіб, тобто студенти I курсу досить успішно адаптувалися до нового середовища, не зважаючи на зміну динамічного стереотипу та вимоги вищої школи.

Показники адаптації: здатність до навчання, психоемоційний та клінічний статуси свідчать, що процес адаптації супроводжується переважно середнім рівнем пізнавального інтересу (3,4 бали із 5), підвищеною працездатністю (3,76 бали із 4) та максимальними показниками клінічного статусу (8–10 балів із 10), тобто результати навчання компенсуються за рахунок фізіологічних втрат (головний біль 3,92 бали із 5, порушення сну 3,8 балів із 5).

Потребують особливої уваги особи, у яких низька здатність до навчання (2–3 бали з 15), проте максимальний показник за клінічним статусом (10 балів

із 10), тобто максимальний фізіологічний дискомфорт, виснаження організму.

Середній бал успішності студентів за перший рік навчання підтверджує високі показники процесу адаптації й працездатності (табл. 1).

Очевидно, що процес адаптації потребує внутрішньої самоорганізації, уміння розподілити час і си-

ли в навчальному режимі, стимулює роботу по виявленню й усвідомленню життєвих цінностей, уточненню перспективних планів. Саме тому отримані дані обумовлюють необхідність виявлення чинника, який дозволив майбутнім психологам успішно адаптуватися й навчатися в умовах ВНЗ.

Таблиця 1 – Рівень адаптації та успішність студентів-психологів (I курсу)

№ особи	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
рівень адапт	4	4	3	4	3	4	3	3	3	4	3	3	3	3	3	4	3	3	4	4	3	3	3	4	
серед. бал успішн	4	3,4	4,2	4,6	3	3	4,4	3,2	4,4	4	4	3,6	4,4	4,6	3,6	3,2	5	4	3,2	4,4	4	3,8	3,6	3,2	3,3

Дослідження студентів за методикою “Мотивація до професійної діяльності” К. Замфір (модифікація А.А. Реана) свідчить, що в досліджуваних домінує внутрішня мотивація, тобто для майбутніх психологів має суттєве значення сам процес професійної діяльності. Проте не відіграють важливої ролі прагнення до задоволення потреб зовнішніх щодо змісту самої діяльності (мотиви соціального престижу й заробітної плати).

За умови відсутності в студента належного мотиваційного рівня успішність виконання діяльності досить сумнівна. Очевидно, що побудова діяль-

ності шляхом створення ситуації успіху, дозволить забезпечити зміни внутрішньої особистісної мотивації, що сприятиме певній перебудові особистості. Такі студенти прагнутимуть включитися в діяльність, щоб досягти успіху.

Отже, діяльність студентів спонукається багатьма мотивами, які можуть змінюватися залежно від змін у внутрішній структурі особистості та зовнішніх умовах її життєдіяльності. Проте саме мотивація, як система мотивів, визначає форми діяльності або поведінки кожного студента (рис. 1).

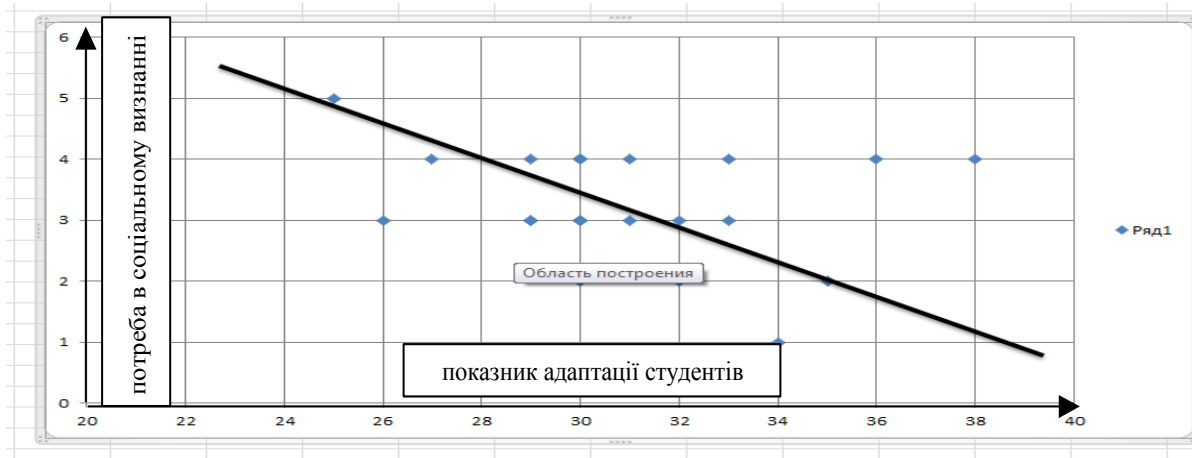

Рисунок 1 – Зв'язок мотивації й адаптації студентів I курсу

За результатами проведених досліджень можна зазначити, що існує зв'язок мотивації й рівня адаптації та успішності студентів. Вплив мотивації полягає в тому, що особистості з позитивною мотивацією успішніше адаптуються до вимог вищої школи й виявляють хороші показники успішності. Проте зазначені показники досягаються студентам першого курсу за рахунок надзвичайних фізіологічних втрат організму (порушення сну, головний біль) та працездатності особистості.

Саме тому значну увагу викладач ВНЗ повинен приділяти заходам вчасного виявлення рівня адап-

тації студентів і психологічній корекції, як важливого чиннику психологічної підтримки.

Психологічна значимість раціональної організації праці та відпочинку зумовлена тим, що завдяки робочому динамічному стереотипу діяльності ліквідується особливий внутрішньо-особистісний конфлікт. Це знімає нервово-психічну напругу, стабілізує нервово-психічну стійкість, зменшує рівень тривожності. Одночасно поліпшується суб'єктивний стан, фізична та розумова працездатність, розширюються можливості соціально-психологічної адаптації.

ВИСНОВКИ. Важливим стимулом до діяльності та успішної адаптації є внутрішні позитивні мотиви особистості, а структура мотивів студента, що формується в період навчання, стає стержнем особистості майбутнього фахівця. Позитивна мотивація до навчання сприяє формуванню активної особистості, здатної самостійно будувати й корегувати свою навчально-пізнавальну й професійну діяльність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Левківська Г. П., Сорочинська В.С., Штифурак В.С. Адаптація першокурсників в умовах вищого закладу освіти. – К., 2001. – 128 с.

2. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – СПб.: Питер, 2008. – 508 с.

3. Фёдорова Е.Е. Адаптация студентов вузов к учебно-профессиональной деятельности. – Магнитогорск, 2007. – 185 с.

4. Хекхаузен Х. Психология мотивации достижения. – СПб.: Речь, 2001. – С.17–93.

5. Чернов Ю.А., Артоболевский Д.В. Проблемы адаптации студентов в процессе обучения // Медична психологія та психокорекція. Матеріали 2 міжнар. психолог. читань. – Харків, 1995. – С. 149–183.

POSITIVE MOTIVATION TO PROFESSIONAL ACTIVITY IS CONDITION OF SUCCESSFUL ADAPTATION OF FUTURE SPECIALIST

S. Soshenko

Krementschuk Mykhajlo Ostrohradskyi National University

vul. Pershotravneva, 20, Kremenchuk, 39600, Ukraine. E-mail: po@kdu.edu.ua

The questions of the impact of positive motivation for professional activity on the successful adaptation of first-year students. The factors of successful adaptation and high performance of future psychologists, namely positive motivation contributed to the successful adaptation, but the good results achieved at the expense of the body and loss of physiological disability students. It is indicated that the teacher plays a key role in preventing maladjustment by introducing measures of psychological correction and rational organization of work and rest in the learning process.

Key words: motivation for professional activity, social adaptation, maladjustment, students.

REFERENCES

1. Levkivska, H.P., Sorochynska, V.Ye. and Shtyfurak, V.S. (2001), *Adaptatsiya pershokursnykiv v umovakh vyshchogo zakladu osvity* [The adaptation of freshmen in terms of higher education institution], Kiev. (in Ukrainian)

2. Ylyn, E.P. (2008), *Motyvatsyya i motivy* [Motivation and motive], Piter, St. Petersburg. (in Russian)

3. Fedorova, E.E. (2007), *Adaptatsyya studentov vuzov k uchebno-professyonalnoy deyatelnosti* [Adaptation of university students in educational and professional activities], Magnitogorsk. (in Russian)

4. Khekkhauzen, Kh. (2001), *Psikhologiya motyvatsiy dostyzeniya* [Psychology achievement motivation], pp. 17–93, Rech, St. Petersburg, Russia. (in Russian)

5. Chernov, Yu.A. and Artobolevskiy, D.V. (1995), "The problems of adaptation of students in the learning process", *Medychna psikhologiya ta psikhokorektsiya. Materialy 2 mizhnar. psikholog. chytan.*, p. 149–183. (in Russian)

Сошенко Світлана Михайлівна,

к. пед. н., доцент кафедри психології, педагогіки та філософії,

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського,

вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук, 39600, Україна

Тел.: +38(05366) 3-30-76

E-mail: po@kdu.edu.ua

Soshenko Svitlana Mykhaylivna,

candidate of pedagogical sciences,

associate professor of department of psychology, pedagogics and philosophy

Krementschuk Mykhailo Ostrohradskyi National University,

vul. Pershotravneva, 20, Kremenchuk, 39600, Ukraine

Tel.: +38(05366) 3-30-76

E-mail: po@kdu.edu.ua